

ЕКОНОМІЧНА СТАТИСТИКА. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ТА АУДИТ

УДК 654.346

Синюгіна Н. В.

ПРОБЛЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ В БЮДЖЕТНІЙ УСТАНОВІ ТА НАПРЯМИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

У статті проаналізовано проблему забезпечення ефективного та законного функціонування системи державних фінансів в Україні. Обґрунтовано необхідність впровадження внутрішнього контролю в бюджетні установи, що узгоджується із Концепцією розвитку державного внутрішнього фінансового контролю в Україні. Окреслено завдання внутрішнього контролю в бюджетних установах. Визначено загальні та спеціальні критерії оцінки ефективності внутрішнього контролю в бюджетних установах. Запропоновано напрями забезпечення ефективності внутрішнього контролю в Україні. Наукова новизна полягає в окресленні завдань внутрішнього контролю в бюджетній установі та запропонованні напрямів забезпечення ефективності внутрішнього контролю в бюджетних установах. Практичне значення полягає в можливості застосування висновків автора в практичній діяльності розпорядників бюджетних коштів з метою організації ефективного внутрішнього контролю.

Ключові слова: внутрішній контроль, бюджетна установа, державні фінанси, ефективність

Рис.: 5. *Табл.:* 1. *Бібл.:* 19.

Синюгіна Наталія Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра контролю і аудиту, Харківський національний економічний університет (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)
Email: mopsik2009.84@mail.ru

УДК 654.346

Синюгина Н. В.

ПРОБЛЕМА ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ВНУТРЕННЕГО КОНТРОЛЯ В БЮДЖЕТНОМ УЧРЕЖДЕНИИ И НАПРАВЛЕНИЯ ЕГО РЕШЕНИЯ

В статье проанализирована проблема обеспечения эффективного и законного функционирования системы государственных финансов в Украине. Обоснована необходимость внедрения внутреннего контроля в бюджетные учреждения, которая согласуется с Концепцией развития государственного внутреннего финансового контроля в Украине. Определены задачи внутреннего контроля в бюджетных учреждениях. Определены общие и специальные критерии оценки эффективности внутреннего контроля в бюджетных учреждениях. Предложены направления обеспечения эффективности внутреннего контроля в Украине. Научная новизна заключается в определении задач внутреннего контроля в бюджетном учреждении и предлагаемых направлений обеспечения эффективности внутреннего контроля в бюджетных учреждениях. Практическое значение состоит в возможности применения выводов автора в практической деятельности распорядителей бюджетных средств с целью организации эффективного внутреннего контроля.

Ключевые слова: внутренний контроль, бюджетное учреждение, государственные финансы, эффективность

Рис.: 5. *Табл.:* 1. *Библ.:* 19.

Синюгина Наталья Викторовна – кандидат экономических наук, доцент, кафедра контроля и аудита, Харьковский национальный экономический университет (пр. Ленина, 9а, Харьков, 61166, Украина)
Email: mopsik2009.84@mail.ru

UDC 654.346

Synyugina N. V.

THE PROBLEM OF ENSURING EFFICIENCY OF INTERNAL CONTROL IN A BUDGET INSTITUTION AND DIRECTIONS OF ITS SOLUTION

The article analyses the problem of ensuring efficient and legitimate functioning of the system of state finance in Ukraine. It justifies a necessity of introduction of internal control into budget institutions, which conforms with the Concept of Development of State Internal Financial Control in Ukraine. It identifies tasks of internal control in budget institutions. It identifies general and special criteria of assessment of efficiency of internal control in budget institutions. It offers directions of ensuring efficiency of internal control in Ukraine. Its scientific novelty lies in identification of tasks of internal control in a budget institution and proposed directions of ensuring efficiency of internal control into budget institutions. Practical significance is in a possibility of application of the author's conclusion in practical activity of managers of budget funds with the aim to organise efficient internal control.

Key words: internal control, budget institution, state finance, efficiency

Pic.: 5. *Tabl.:* 1. *Bibl.:* 19.

Synyugina Nataliya V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Control and Audit, Kharkiv National University of Economics (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)

Email: mopsik2009.84@mail.ru

Вступ. Проблема забезпечення ефективного та законного функціонування системи державних фінансів за всіх часів цікавила всіх без виключення вчених-економістів та фахівців даної сфери. Зазначене ґрунтується, перш за все, на тому, що від ефективного кругообігу фінансів в державі залежить як рівень розвитку самої держави, так і добробут кожного окремого громадянина. При цьому основним важелем впливу на стан дисципліни в сфері державних фінансів залишається саме державний фінансовий контроль.

Слід зауважити, що з огляду на негативну тенденцію зростання правопорушень в сфері державних фінансів проблема забезпечення, правильності і раціональності побудови системи державного фінансового контролю не викликає сумніву.

Це знаходить відображення в майже безперервному процесі реформування такої системи: з'являються

нові форми державного фінансового контролю, нові його суб'єкти, скасовуються та набувають чинності законодавчі акти із даного питання, запроваджуються напрацювання міжнародного досвіду організації та здійснення державного фінансового контролю.

Але, все ж таки, ніколи процес реформування не мав таких радикальних ознак, як той, що розпочався разом із прийняттям та схваленням Концепції розвитку державного внутрішнього фінансового контролю (далі – Концепція). [12]

Згідно з даною Концепцією передбачено запровадження в систему державного фінансового контролю нового елементу – державного внутрішнього фінансового контролю, який має власні складові, що загалом складає основний принцип реформування системи державного фінансового контролю (рис. 1)

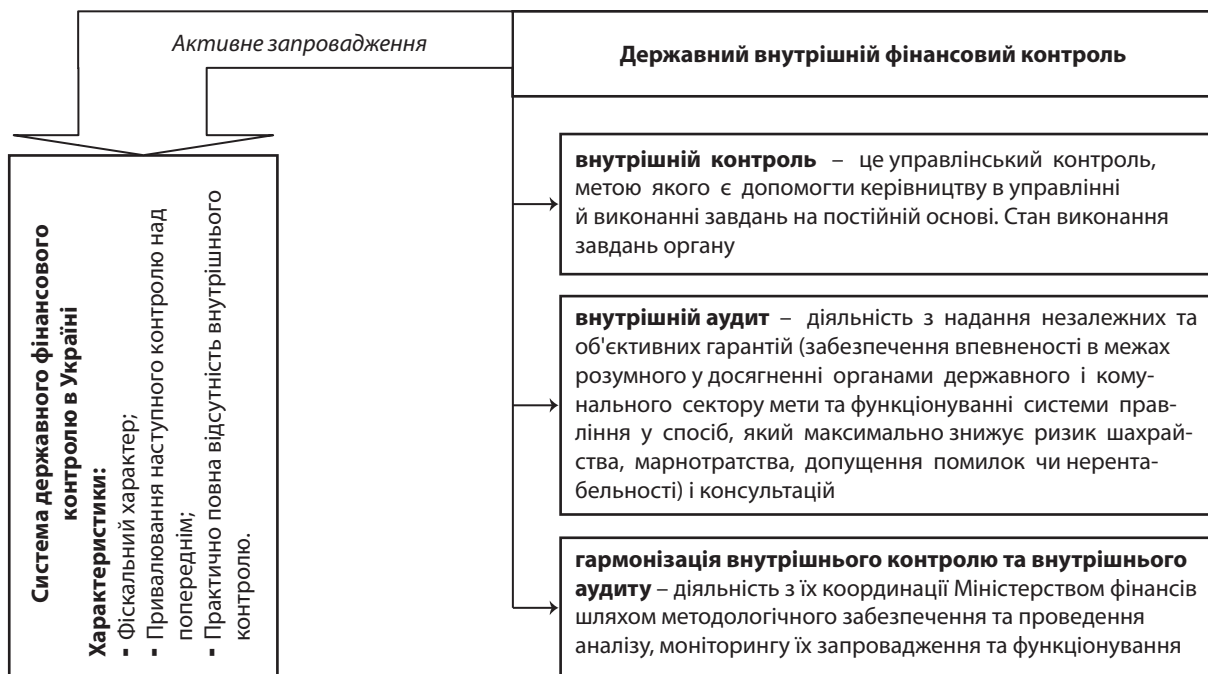

Рис. 1. Основний принцип реформування системи державного фінансового контролю згідно із Концепцією [12]

Так, як видно із рис. 1, одним із основних елементів державного внутрішнього фінансового контролю є внутрішній контроль, який повинен стати пріоритетною формою державного фінансового контролю та акумулювати в собі всі акценти в майбутньому, тобто на сьогодні відбувається повна переорієнтація із зовнішнього контролю на внутрішній.

Внутрішній контроль стає основним, а отже можна зробити висновок, що саме від його дієвості залежить ефективність загалом системи державного фінансового контролю в Україні загалом.

Постановка завдання. Слід зауважити, що на сьогодні питання внутрішнього контролю, як складової державного фінансового контролю в різних аспектах цікавлять велику кількість вчених, що знаходить відображення в працях та-

ких вчених як: В. Белік [1; 2], С. Булгакова [3], Н. Вацик [4], О. Гетьманець [5], Г. Дмитренко [6], О. Іваницька [7], А. Любенко [8], В. Максимова [9, 10], Н. Марценяк [11], І. Стефанюк [13, 14], С. Чорнуцький [15], А. Чупіс [16], В. Шевчук [17], В. Яценко [18], О. Яценко [19] та багато інших.

Але, як показав аналіз даної наукової літератури, все ж таки, остаточно не вирішеними залишається ряд питань, як теоретичного, так і практичного характеру.

Серед них чільне місце займає питання забезпечення ефективності внутрішнього контролю в бюджетній установі.

Результати дослідження. Слід підкреслити, що під ефективністю внутрішнього контролю розуміється результат діяльності відділу внутрішнього контролю та відповідність показників роботи відділу встановленим критеріям.

Тому необхідно, перш за все, окреслити завдання внутрішнього контролю в бюджетній установі, сформулювати критерії оцінки ефективності внутрішнього контролю та розробити напрями забезпечення ефективності внутрішнього контролю в Україні.

Перед внутрішнім контролером стоять наступні завдання:

- 1) зменшення ризиків у проведенні операцій, пов'язаних з ефективним використанням ресурсів;
- 2) вивчення стану бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю, їх моніторинг та розроблення рекомендацій щодо удосконалення цих систем;
- 3) дослідження бухгалтерської й оперативної інформації, включаючи експертизу засобів і способів, що використовуються для визначення, оцінки, класифікації такої інформації, і складання на її основі звітності, а також спеціальне вивчення окремих статей звітності;
- 4) перевірка виконання законів та інших нормативних актів, а також вимог облікової політики, інструкцій, рішень і вказівок керівництва;
- 5) оцінка ефективності механізму внутрішнього контролю, вивчення й оцінка контрольних процедур у структурних підрозділах бюджетної установи;
- 6) перевірка наявності, стану і забезпечення збереження майна;
- 7) робота над спеціальними проектами і контроль за окремими елементами структури внутрішнього контролю;
- 8) спеціальні службові розслідування окремих випадків, за завданням керівника;
- 9) складання та надання висновків і звітів при проведенні перевірки;

10) розроблення і подання пропозиції щодо усунення виявлених недоліків і пропозицій з підвищення ефективності управління.

Ефективний внутрішній контроль не можливий без чіткого спостереження за його функціонуванням.

Система управління якістю має включати відповідні механізми, процедури й інструменти, що забезпечують високу якість проведення контрольних заходів; досягнення поставленої мети й отримання достовірних результатів контрольних заходів; прийняття відповідних заходів, що унеможливають повторення виявлених помилок і тим самим підвищують якість діяльності контрольного органу [9].

В частині оцінки якості системи внутрішнього контролю слід виокремити праці проф. В. Ф. Максимової.

Зокрема, автор пропонує розглядати ефективність внутрішнього контролю за допомогою кількісних та якісних показників, та визначає, що якісні судження не мають числового вираження.

Максімова В. Ф. зазначає, що «якість контролю визначається ступенем досконалості його функціональних елементів: структура органів контролю; цільове спрямування системи; організація контролю; кадрове забезпечення; методика контролю; обробка результатів контролю» [10].

Критерії та показники якості роботи суб'єктів внутрішнього контролю слід поділити на загальні (характерні для всіх суб'єктів внутрішнього контролю) та спеціальні [2] (рис. 2).

Загальні критерії оцінки ефективності внутрішнього контролю в бюджетній установі та їх характеристика наведені на рис. 3.

Загальні критерії безперечно полягають в основі оцінки ефективності внутрішнього контролю в бюджетних

Рис. 2. Загальні та спеціальні критерії оцінки ефективності діяльності внутрішнього контролю в бюджетній установі

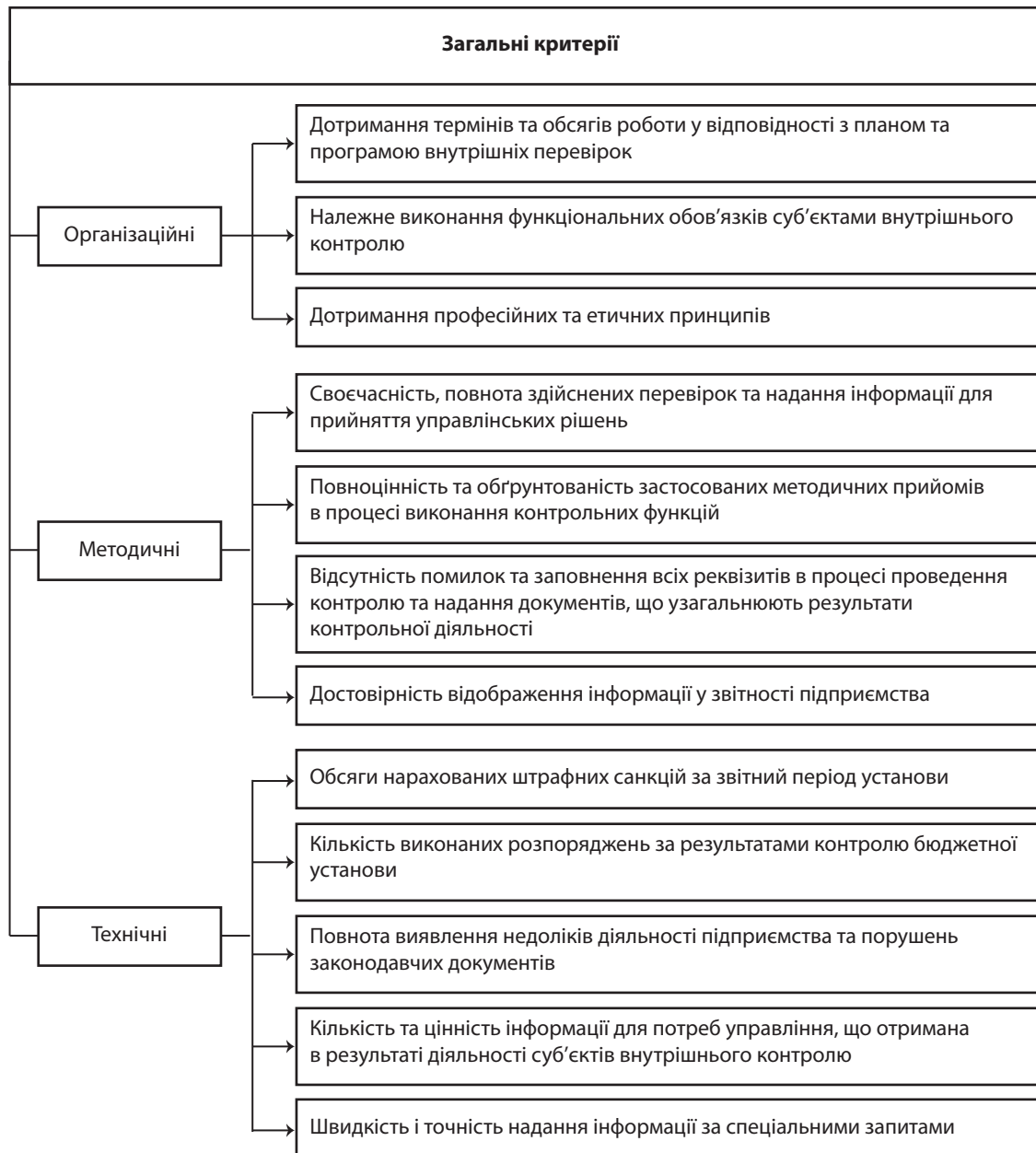

Рис. 3. Загальні критерії оцінки ефективності внутрішнього контролю в бюджетній установі та їх характеристика

установах, але їх перелік був би неповним без урахування спеціальних критеріїв.

Спеціальні критерії оцінки ефективності внутрішнього контролю в бюджетній установі залежать від особливостей роботи кожного окремого суб'єкта внутрішнього контролю.

Спеціальні критерії та їх характеристика наведені на рис. 4 [2].

Використання запропонованих критеріїв оцінки ефективності внутрішнього контролю надасть змогу здійснити оцінку фактичного стану реалізації контрольних функцій в цілому по бюджетній установі, а також в розрізі окремих суб'єктів внутрішнього контролю. Таким чином, із урахуванням зазначеного можна запропонувати напрями забез-

печення ефективності внутрішнього контролю в бюджетних установах (рис. 5)

Як, видно з рис. 3, існує певна кількість напрямів щодо забезпечення ефективності внутрішнього контролю, запровадження яких в сукупності може забезпечити високий рівень фінансової дисципліни в бюджетній установі. Крім того, в межах окреслених напрямів можна запропонувати певні заходи із підвищення ефективності роботи окремого працівника відділу внутрішнього контролю, що у сукупності забезпечить підвищення ефективності здійснення внутрішнього контролю в бюджетній установі взагалі (табл. 1).

Висновки. Наукова новизна результатів даного дослідження полягає в обґрунтуванні напрямів забезпечення ефективності внутрішнього контролю в бюджетній устано-

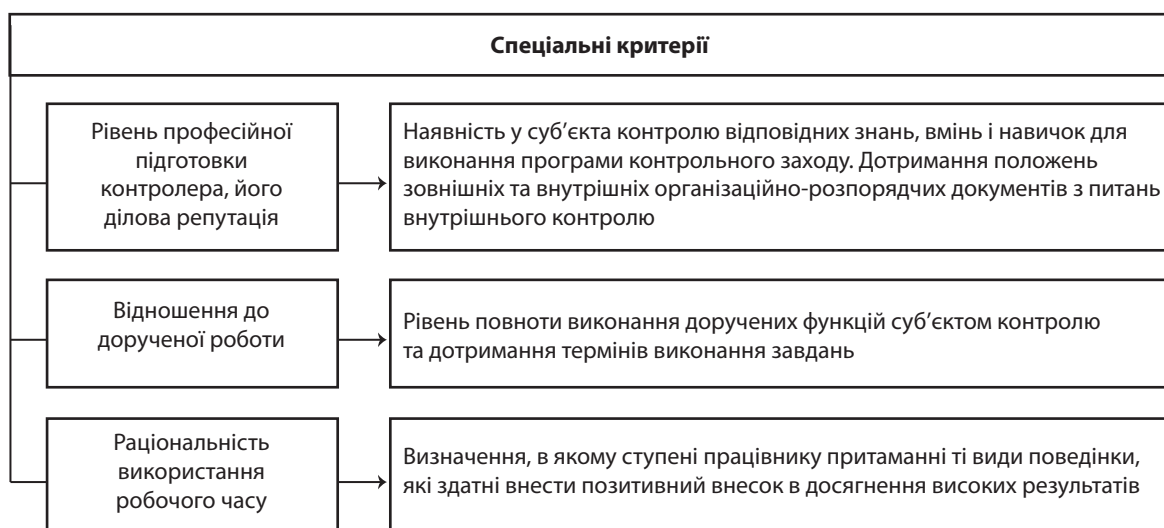

Рис. 4. Спеціальні критерії оцінки ефективності внутрішнього контролю в бюджетній установі та їх характеристика

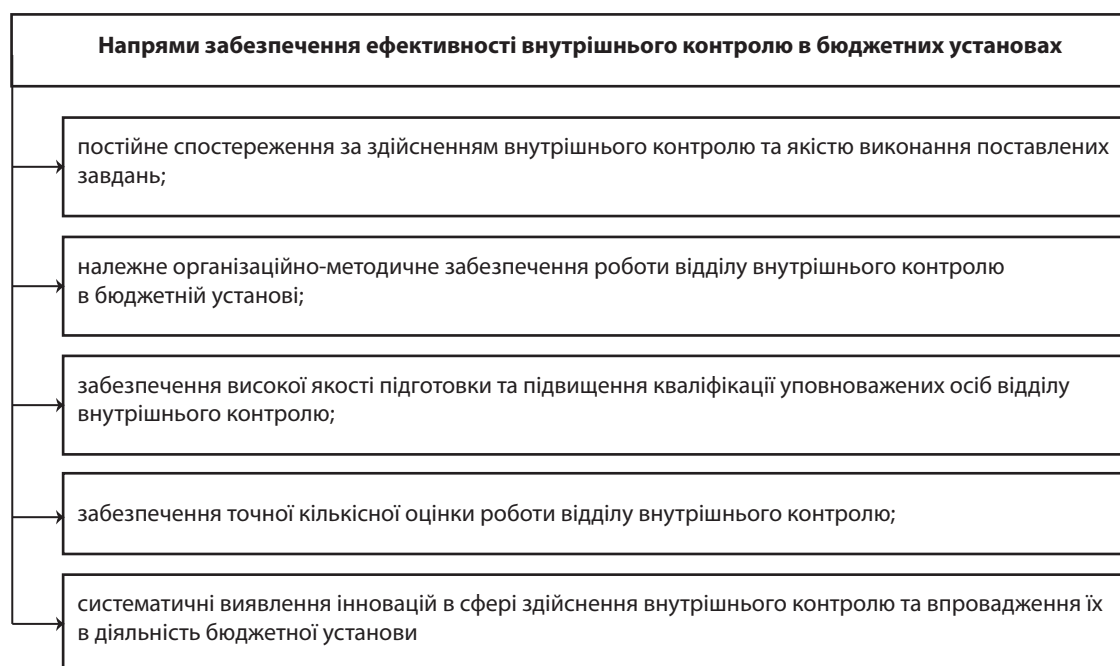

Рис. 5. Напрями забезпечення ефективності внутрішнього контролю в бюджетних установах (запропоновано автором)

ві завдяки узагальненню загальних та спеціальних критеріїв оцінки ефективності внутрішнього контролю в бюджетних установах.

Практичне значення результатів даного дослідження полягає в можливості застосування пропозицій автора в практичній діяльності працівників відділів внутрішнього

контролю з метою забезпечення ефективності їх функціонування.

При цьому в якості напрямку подальших досліджень слід зазначити необхідність розробки програм підбору компетентних кадрів для відділу внутрішнього контролю в бюджетних установах.

Заходи із підвищення ефективності роботи окремого працівника відділу внутрішнього контролю

№з\п	Ознака заходів	Заходи
1	Матеріальне стимулювання	Матеріальна мотивація, преміювання, нагороди тощо
2	Забезпечення дисципліни	Контроль за роботою працівника з боку керівництва та співробітників; дотримання чіткої дисципліни та належної організації робочого місця
3	Підвищення рівня кваліфікації	Підвищення рівня кваліфікації, професійних знань, вмінь працівника; проходження тестування на професійну придатність, тощо; відвідування тематичних семінарів, тренінгів-семінарів, круглих столів, форумів; складання атестацій; обмін досвідом між співробітниками; забезпечення відкритості та постійного діалогу керівництва з персоналом; оцінка роботи та заслуг працівника; дотримання чіткої дисципліни та належної організації робочого місця
4	Адміністративні стягнення	Адміністративні стягнення за неналежний рівень виконання власних обов'язків

ЛІТЕРАТУРА

- Белік В. Д. Критерії оцінки якості діяльності суб'єктів внутрішнього контролю / В. Д. Белік // Вісник ЖДТУ. – №2 (56). – 2011. – С. 25–27.
- Белік В. Д. Підходи до організації системи внутрішнього контролю // Міжнародний збірник наукових праць. – 2010. – №3 (15). – С. 82–98.
- Булгакова С. Удосконалення державного фінансового контролю // Вісник КНТЕУ. – 2010. – №1. – С. 28–32.
- Вацик Н. Необхідність вдосконалення державного фінансового контролю за використанням бюджетних коштів / Н. Вацик // Галицький економічний вісник. – 2010. – №3 (28). – С. 184–190.
- Гетьманець О. П. До питання відповідальності за порушення бюджетного законодавства // Форум права. – 2011. – №1. – С. 206–210.
- Дмитренко Г. В. Проблеми удосконалення державного фінансового контролю в контексті зарубіжного досвіду [Текст] / Г. В. Дмитренко // Економіка та держава. – 2009. – № 7. – С. 76–80.
- Іваницька О. М. Теорія нового державного менеджменту та її застосування при модернізації державного фінансового контролю [Текст] / О. М. Іваницька, І. Ю. Чумакова // Фінанси України. – 2011. – № 5. – С. 68–77.
- Любенко А. Сучасні вимоги до державного фінансового контролю в Україні // Економічний аналіз. – 2010. – №6. – С. 441–443.
- Максімова В. Ф. Системні принципи оцінки якості внутрішнього контролю / В. Ф. Максімова // Вісник ЖДТУ. – 2007. – №4(30). – С. 149–156.
- Максімова В. Ф. Формалізація системного дослідження внутрішнього економічного контролю / В. Ф. Максімова // Развитие бухгалтерського учета и контроля в контексте европейской интеграции: Монография. – Житомир – Краматорск: ЧП «Рута», 2005. – №4(30). – С. 588.
- Марценяк Н. О. Шляхи запровадження системи внутрішнього фінансового контролю в бюджетних установах // Облік, аудит і аналіз. – 2009. – №4(17). – С. 299–303.

REFERENCES

- Bielik, V. D. "Kryterii otsinky yakosti diialnosti sub'iektiv vnutrishnyoho kontroliu" [Criteria for assessing the quality of business internal control]. Visnyk ZhDTU, no. 2 (56) (2011): 25-27.
- Bielik, V. D. "Pidkhody do orhanizatsii systemy vnutrishnyoho kontroliu" [Approaches to the organization of the system of internal control]. Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats, no. 3 (15) (2010): 82-98.
- Bulhakova, S. "Udoskonalennia derzhavnoho finansovoho kontroliu" [Improving public financial control]. Visnyk KNTEU (2010): 1-28.
- Chornutskyi, S. P. "Yevropeiski idei dlia ukrainkoï reformy derzhavnoho vnutrishnyoho finansovoho kontroliu" [European ideas for Ukrainian Reform of public internal financial control]. Ekonomika ta derzhava, no. 1 (2011): 115-117.
- Chupis, A. V. "Priorytetni napriamy udoskonalennia systemy derzhavnoho finansovoho kontroliu" [Priorities for improving public financial control]. Visnyk SNAU, no. 2 (2009): 65-68.
- Dmytrenko, H. V. "Problemy udoskonalennia derzhavnoho finansovoho kontroliu v konteksti zarubizhnoho dosvidu" [Problems improve public financial control in the context of international experience]. Ekonomika ta derzhava, no. 7 (2009): 76-80.
- Hetmanets, O. P. "Do pytannia vidpovidalnosti za porushennia biudzhethnoho zakonodavstva" [On the question of responsibility for the violation of the budget law]. Forum prava, no. 1 (2011): 206-21.
- Ivanytska, O. M., and Chumakova, I. Yu. "Teoriia novoho derzhavnoho menedzhmentu ta ii zastosuvannia pry modernizatsii derzhavnoho finansovoho kontroliu" [Theory of New Public Management and its application in the modernization of public financial control]. Finansy Ukrainy, no. 5 (2011): 68-77.
- [Legal Act of Ukraine] (2005). <http://www.nbuv.gov.ua>.
- Liubenko, A. "Suchasni vymohy do derzhavnoho finansovoho kontroliu v Ukraini" [Current requirements for state financial control in Ukraine]. Ekonomichnyi analiz, no. 6 (2010): 441-443.
- Martseniak, N. O. "Shliakhy zaprovadzhenia systemy vnutrishnyoho finansovoho kontroliu v biudzhethnykh ustanovakh" [By

12. Про схвалення Концепції розвитку державного фінансового контролю на період до 2017 року: розпорядження Кабінету міністрів України від 24 травня 2005 року № 158-р зі змінами, прийнятими 23.12.2009 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>
13. Стефанюк І. Б. Методологічні засади функціонування системи державного внутрішнього фінансового контролю в Україні [Текст] / І. Б. Стефанюк // Фінанси України. – 2011. – № 6. – С. 84–102.
14. Стефанюк І. Б. Оцінка управління бюджетними коштами у світлі вимог нового Бюджетного кодексу [Текст] / І. Б. Стефанюк // Фінанси України. – 2010. – № 11. – С. 31–35.
15. Чорнуцький С. П. Європейські ідеї для української реформи державного внутрішнього фінансового контролю // Економіка та держава. – 2011. – №1. – С. 115–117.
16. Чупіс А. В. Пріоритетні напрями удосконалення системи державного фінансового контролю // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2009. – №2. – С. 65–68.
17. Шевчук В.О. Становлення та розвиток системи державного фінансового контролю в Україні // Фінанси України. – 2008. – №11. – С. 79–85.
18. Яценко В.М., Пронь Н.О. Внутрішній контроль на підприємствах України: проблеми розвитку та шляхи їх вирішення / В. М. Яценко, Н. О. Пронь // Фінанси, бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – №22. – С. 3–7.
19. Яценко О. І. Економічний та соціальний аспекти оцінки ефективності / О. І. Яценко, О. П. Романюк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – № 18.6. – С. 237–242.
- establishing a system of internal financial control in budget institutions]. *Oblik, audyt i analiz*, no. 4 (17) (2009): 299-303.
- Maksimova, V. F. "Systemni pryntsyipy otsinky yakosti vnutrishnyoho kontroliu" [System evaluation principles as an internal control]. *Visnyk ZhDTU*, no. 4 (30) (2007): 149-156.
- Maksimova, V. F. "Formalizatsiia systemnoho doslidzhennia vnutrishnyoho ekonomichnoho kontroliu" [The formalization of the system of internal economic control study]. In *Razvytye bukhhalterskoho ucheta y kontroliia v kontekste evropeiskoi yntehratsyy*, 588-. Zhytomyr; Kramatorsk: Ruta, 2005.
- Stefaniuk, I. B. "Otsinka upravlinnia biudzhethnymi koshtamy u svitli vymoh novoho Biudzhethnoho kodeksu" [Assessment of budget management in light of the new Budget Code]. *Finansy Ukrainy*, no. 11 (2010): 31-35.
- Stefaniuk, I. B. "Metodolohichni zasady funktsionuvannia systemy derzhavnoho vnutrishnyoho finansovoho kontroliu v Ukraini" [Methodological Principles of public internal financial control in Ukraine]. *Finansy Ukrainy*, no. 6 (2011): 84-102.
- Shevchuk, V. O. "Stanovlennia ta rozvytok systemy derzhavnoho finansovoho kontroliu v Ukraini" [Formation and development of public financial control in Ukraine]. *Finansy Ukrainy*, no. 11 (2008): 79-85.
- Vatsyk, N. "Neobkhdnist vdoskonalennia derzhavnoho finansovoho kontroliu za vykorystanniam biudzhethnykh koshtiv" [The need to improve public financial control over the use of public funds]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, no. 3 (28) (2010): 184-190.
- Yatsenko, V. M., and Pron, N. O. "Vnutrishnii kontrol na pidpriemstvakh Ukrainy: problemy rozvytku ta shliakhy ikh vyrishennia" [Internal control in the Ukraine: problems of development and their solutions]. *Finansy, bukhhalterskyi oblik i audyt*, no. 22 (2009): 3-7.
- Yashchenko, O. I., and Romaniuk, O. P. "Ekonomichnyi ta sotsialnyi aspekty otsinky efektyvnosti" [Economic and social aspects of the evaluation]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, no. 18.6 (2008): 237-242.